

Dimitri Verhulst? Csendre vágyó haláltánc-koreográfus. Fásult mizantróp, magából is gúnyt űző pimasz provokátor. Afféle kedélyes pesszimista. Az árnyak türelmes fényképésze, aki a káosz nyomorúsága felől jött, a renndel kapcsolatban ezért eleve

gyanakvó. Elméje sötét-kamrájában összefüggő, tömény fénytelenység lakik. Ott hívja elő csontig hatoló, lírai felvételeit. Belemárt pár sós kekszet a híg belga sörbe, aztán

– nyelvén a kesernyés utóízzel – emlékezni kezd. Szeme sem rebben, míg mesél, száradó fotópapírrajróól mégis mintha könnyek peregnének a labor hideg kövére.

Regényeit a szociológus feszült figyelme és kíváncsisága hatja át, bár azért a faarcú objektivitás álcaja mögül pár tehetetlen kiáltás is áthallatszik mondatain. Narrátora – akár egy fotóriporter – bármennyire közel merész-kedik is tárgyához, a legvégsőkíg őrzi a külső (üveg)szem higgadságát. Tudósítson bár a pokol legmélyebb bugyrairóól, akkor sem ront meggondolatlanul a lángok közé. Megmenteni? Kissé naiv dolog lenne azt gondolni, hogy sikerülhet – fogalmazza meg a *Problemszki Szálloda* című, első magyar nyelven is megjelent könyvének elbeszélője, egy haldokló gyerek fotózása közben. Pár oldallal később aztán nekilát, hogy legjobb tudása szerint örökítse meg önnön haldoklásának állomásait is.

A *Problemszki Szálloda* Európa erődjének ostromlóiróól szól. Azokróól – így Verhulst –, akiknek a legkevésbé sem tanácsos szóba hozni a Föld felmelegedését, elvégre telente egy konténerbe bújva próbálnak megpattanni a kontinensróól. Ehelyett rendszerint e földi siralomvölgyből sikerül csak meglépniük, hiszen említett konténerek nem valami kényelmesek, s a klímájuk sem túl kellemes. A regény az arendonki központban játszódik, ahol Verhulst egy menekültekróól szóló cikk előkészítéseként maga is eltöltött néhány napot. A megrendelt beszámoló el is készült minden bizoronnyal, hogy tapasztalatairóól aztán – a riport és a szociográfia műfaji elemeit alapvetően megtartó – nagyobb kompozícióba szervezve is beszámoljon az író.

A *Problemszki Szálloda* minden fejezete a lankadt létróól szóló eleven közelkép. A szerző nem ló tekercsnyi portrét a központ minden lakójáróól, helyette jól megválasztott, pontos kivágással dolgozik. Szűk háttér előtt, rövid záridóvel fotózza a szűk cellákban összezárt nőket és férfiakat. A központot afféle purgatóriumként írja le. Eltévedt, a zavarosból kihalászott testek számára fenntartott tisztítóútként, ahol komoly hiánycikk a forráság. Lét és nemlét között veszteglő senkiföldje-tutajként. Fedélzetén azok várnak

Vass Norbert 7

FELLEGEK

FLANDRIA FELETT

bebocsátásra, akik jobbnak láttak felégetni maguk mögött mindent, s egy illékony ígéret reményében kelni útra, de az élet lehetősége több ezer kilométer leküzdését követően sem került hozzájuk közelebb. Pecsétnyomásnyi vagy tengerszorosnyi messzeség választja el tőle őket. Szóval várnak, 8 s közben próbálnak a rettegésről elfeledkezni.

A menekültközpont a kóma. A tökéletes mozdulatlanság és legvégletlenség. A szavak nélküli – sóhajtott, kiizzadt, falra mért ütésbe beleadott – fájdalom. Lakóinak a távollét és a messzeség a társa. Hiába mosdanak egyforma szappannal, a zuhany alatt mindenki különböző nyelven sír, nem csoda hát, ha nem csak egymást, de a nekik küldött hivatalos leveleket sem értik.

A központban nincsenek hangszerek. Élesebben hallatszik így minden nyögés és sikoly. Olykor a rádió serceg, hogy megfulladt, megfagyott, halálra zúzott menekültek hírére hozza.

De legyen bár részük mindenütt a megaláztatás, nézzék őket levegőnek, vagy az embercsempészet szűk csatornája felhalmozta haszontalan hordaléknak, ezek a vakmerő emberek – ki tudja, honnan merítve erőt – az őket nem egyszer arcul csapó életbe kapaszkodnak mégis. „(A)z öregek, mint aféle örök stafétabotot, már továbbadták az életet, melynek értelmét ugyan nem ismeri senki, de amihez még e legnagyobb reménytelenségben is makacsul ragaszkodunk – hiábavalóan, semmivégre” – olvassuk később Verhulst önéletrajzi ihletésű, *Semmivégre* című könyvében. A menekültek tehát trükköket és praktikákat eszelnek ki, s remegve sorsuk jobbra fordulásában bíznak. Nemigen maradt már semmijük, vágyaik csak, „mert az álmok kevés nyersanyaggal is beérik”. Godot-ra várnak, bár fogalmuk sincs, merre vezeti majd őket.

Verhulst – ez a bohókás anarchista – rögzít, nem érzeleg. Fegyelmezetten beszél, szigorúan szerkeszt. Egy-egy pillanatra kapcsol csak lámpát a cellákban. Pont annyi fényt enged így regénye lapjaira, hogy láthatóvá váljanak a tragikus élettörténetek kontúrjai. Eleget mutat, egy kockával sem többet. Azt már úgysem tudnánk befogadni. Hogy érthetnénk meg például, mi játszódik le egy megerőszkolt lány fejében, aki maga veri agyon születő gyermekét, így állva bosszút az őt megbecstelenítő férfin? Vagy el tudjuk-e gondolni, mit jelent a vallási tolerancia egy rosszul világított, szűk lépcsőházban, ahova reszketőket és kiutasítottakat tereltek össze? Megértenünk nem kell. Nem is menne talán. Ettől aztán kutyául érezzük magunkat. Dühösnek és erőtlennek egyszerre. És hallgatunk, mint a menekülttábor nyikorgó vaságán egymáshoz bújó két test.

Az otthontalanok táborhelye után Verhulst – *Semmivégre* című regényével – szülőfalujába, egy észak-belgiumi kistelepülésre tér vissza. Oda, ahonnan a szép vagy elmegy, vagy ott pusztul. A nagyanyja házában élő kis

Dimitri ragadja magához a szót, aki apjával és annak három testvérével osztozik a szűk szálláson. Befuccsolt kapcsolatok, konzervkaja-maradékos bajszok, hányás marta szőnyegek és eldobált csikkek veszik körül. A kocsmában arrafelé az időjárás helyett a tartásdíjról cserélnek eszmét a férfiak.

Kiszámítható minden napjuk, készületlenül éri őket mégis valahány. 9
Ki unalomból, ki hagyománytiszteletből szokott rá a piára. Szégyellik életmódjukat, eszükbe sem jut viszont, hogy változtassanak rajta. Hiába szorítunk értük, nem menekülhetnek. Makacs kreativitással kapaszkodnak a talajtalanságba. Az összetartozás számukra az önpusztításban fejeződik ki és tulajdonképpen ezzel is fejeződik be.

Verhulst közelről és megindítóan ábrázolja az alkoholizmus sötét líraiságát, a Tour de France útvonalát alkarból és csuklóból „vé-
gigtekerő” szegény ördögök tragikomikus, karikatúraszerű hősiességét. Szívszorító története ezúttal is – akár a *Problemszki Szálloda* esetében – kisformákból épül fel. Amott egymás után járta be a menekültközpont celláit az elbeszélő, s pillanatokra nyitott csak be az ajtókon, ezúttal pedig ahelyett, hogy vége-hossza nélkül mesélne nagybátyjai sörgőzös pokoljárásáról, Dimitri néhány egymástól időben távoli, de egymásra nagyon is hasonlító epizódban mutatja be a delírium által determinált, egyhangú örökjelent. „Az emlékezés az élet üledéke, afféle folyam aljáról felhozott, gyógyhatású iszap” – állítja Verhulst. Aztán hozzáteszi azt is, hogy a múlt soha nem tér már vissza, így az elkövetett hibákat sincs esélyünk helyrehozni. Egy szenvedélybeteg számára persze a jövő sem túl kecsegtető, marad hát a szeszgőzös, nyomorúságos, jobb híján-most, az időt elvégre még egy piás sem tudja figyelmen kívül hagyni. „A víz mélyén megtelik az üres üveg” – szavalja hochhollandul az iráni bevándorló a Verhulst fivérének. Őket viszont Roy Orbison lírája valahogy jobban érdekli ennél.

Verhulst szerint az élet egy olyan aknamező, amin becsukott szemmel, ellőtt lábbal, magányosan és másnaposan kell átvonszolnunk magunkat, s hogy nyomorúságunkat még inkább átéljük, a háttérben – mintegy a kilátástalanság hangfüggönyeként – Roy Orbison dalai szólnak, végtelenítve. Innen nézve az elmúlás igazán megnyugtató kóda, csak hát szerzőknél mintha a halál is kótyagos volna, egy tisztességes balekért tehát nagysokára kopogtat csak. Addig is, vár az egyedüllét. Persze, a magány is lehet örömforrás, jellenthet inspirációt. Az elhagyottság flamand krónikásának írásaiból legalábbis ez tetszik ki. Hiába, „(a) tehetség a trágyadombon virágzik.”

A család intézményével kapcsolatban Verhulst finoman szólva szkeptikus tehát, de nem sokkal derülátóbb a transzcendens ügyében sem. Amikor a sajátja után – az *Elcseszett napok egy elcseszett bolygón* című könyvében – az emberiség gyermekkoráról beszél, egalitárius utópiáját dühös ateizmusba

meríti. Hősei nem a gyengék és a kisémmizettek ezúttal. Az erőszak és a vér történelmét írja. S mert maga megrögzött pacifista, az önmagát felfaló emberiség víziója nem nyugtázza le. Távolabb lép, masináját állványra támasztja, Polaroidok készítése helyett ezúttal mozgóképet rögzít.

10 Míg előbb emlegetett két munkája éles, keserű közelképekből albummá összeálló novellafüzérként tétéleződik, az *Elcseszett napok egy elcseszett bolygón* elbeszélője ködös optikán keresztül szemléli a tőle térben és időben is messzi történeteket. De nem csak a látószöveget változtatja, mintha másik médiumot használna ezúttal. A könyv afféle pesszimista tézisregény, zord zenére komponált sötét homokfestmény. Kemény szavakkal illetett kemény pillanatok katalógusa. Vagy, ha a korábbiakat portrésorozatnak neveztük, hívhatjuk akár agitációs kisfilmnek is. Első pár jelenete megrázó bár, de a felütés okozta sokknak egykettőre véget vetnek a kiismerhető fordulatok. A cselekményt gyilkosságok és bosszúvág, hormonok és intrikák viszik előre. A sötét filippika mögött felsejlő enervált mesélő önnön arcmását is torznak látja. Lehet, azért, mert mielőtt tükörbe nézett, módszeresen teleköpködté azt. Nem leplezett undorral mesél hát e bolygó legveszedelmesebb ragadozójának csetlő-botló kegyetlenségéről, s barbárabbnál barbárbabb színéken vezet végig, hogy a civilizációs fejlődés történetét a konstans hatalomvágy jelenvalóságaként értelmezze. Kezdetben persze tanácstalanul vacogunk történelmünk e jégzajlásként való megjelenítését olvasva, a könyv sodrása azonban lelassul hamar, hogy eztán ásítozó aggastyánok lomha húzásainak érezzük azt, ami romlásba rohanó szilaj raftingnak indult. Nagy levegőt veszünk mindenestre, hogy kinn vagyunk végre a vízből, és a mélyben pihenő, tele palackokra gondolunk.

Dimitri Verhulst pedig nem lassít. Új regényével Belgiumba tér vissza, az országba, amelynek kizárólagos joga van a semmilyen időjáráshoz. Ablaka előtt e pillanatban szivar alakú felhők vonulnak el. Vagy loncsos kutyáknak látszó fodros bárányok. Esetleg „gyapjas, vattacukorszerűek”. Netán flamand fátylak. Nem tudom pontosan. Arról viszont meg vagyok győződve, hogy ott vannak. Ha nem, hát Verhulst szippant egy slukkot kézzel sodort cigijéből és maga fújja az égre a búvalbaszott balsors morbid és boldog fellegeit. Elmosolyodik kicsit, s leüt pár betűt a billentyűzeten. Mégis van kiút.